

науці, але, на відміну від поняття «твір», поняття «музичний твір» у юридичній літературі зазвичай не уточнюється. Варто визначити, що безпосередньо розуміється під «музикою» і «твором».

Так, в одному з музикознавчих видань сучасності «музика» визначається як «вид мистецтва, який відображає дійсність і впливає на людину за допомогою осмислених та особливим чином організованих по висоті й у часі звукових послідовностей, що складаються в основному з тонів – звуків певної висоти» [4, с. 430].

Найбільшого поширення набуло таке визначення: твір – «сукупність ідей, думок, образів, які отримали в результаті творчої діяльності автора своє вираження в доступній для сприйняття людськими почуттями конкретній формі, що допускає можливість відтворення».

Таким чином, музичний твір – це сукупність ідей та образів, які отримали в результаті творчого процесу відображення людиною реальної дійсності своє вираження у формі організованих за висотою й часом звукових послідовностей.

З вищесказаного можна виокремити дві ознаки охороноздатності музичного твору:

- 1) він є результатом творчої діяльності;
- 2) має бути виражений в об'єктивній формі

[8, с. 209].

Поняття «творчість» і «творча діяльність» у законодавстві не розкривається, проте на цю тему написано чимало робіт.

Так, Ю.Л. Косякова визначає творчу діяльність як розумову або, інакше кажучи, інтелектуальну, здатну до генерування ідеальних образів. У теорії виділяють такі критерії оцінки творчості, як оригінальність, унікальність і новизна.

Оригінальним музичним твором є такий, який є результатом творчої діяльності автора, створений у результаті самостійної творчої праці, який не запозичений, не схожий на інші, володіє критерієм новизни.

Оригінальний музичний твір складається з трьох елементів – мелодії, гармонії й ритму. Мелодію визначають як одноголосно виражену музичну думку, основний елемент музики [3, с. 118]. Відомі випадки, коли широке розповсюдження й популярність набувають лише мелодії (які, безсумнівно, є музичними творами в розумінні права), що складаються з декількох нот, а іноді й навіть просто звуки або ж інші невеликі музичні твори. Серед таких творів/мелодій/звуків можна виділити The Microsoft Sound (7 секунд – мелодія заставки операційної системи Windows 95); 20th Century Fox Fanfare

(20 секунд – мелодія заставки для фільмів компанії 20th Century Fox); 95 Квартал (27 секунд – звук заставки студії Квартал 95); звук оголошення в аеропортах (1–3 секунди).

Під гармонією варто розуміти об'єднання звуків у співзвуччі та зв'язну послідовність таких співзвучч. Ритмом називається організована послідовність звуків однакової або різної тривалості. Н.Л. Зільберштейн аргументував, що мелодія може використовуватися незалежно від інших елементів музичного твору й лише цей елемент може бути визнаним окремим об'єктом авторського права, який підлягає правовій охороні [6, с. 12]. Цей підхід видається правильним, так як у разі невизнання мелодії як окремого об'єкта, що охороняється, відбудеться сильне обмеження прав авторів музичних творів, у разі плагіату було б украй складно довести факт його здійснення в суді.

Друга ознака характеризується таким: творчий задум, який не виражений зовні, правовій охороні не підлягає. Ця ознака повинна відповідати таким критеріям, як можливість утілення й відтворення. Перша означає, щоб музичний твір міг бути доступним для сприйняття третіми особами, необхідне його виконання. Наступна ознака означає, що музичний твір має бути зафіксовано на матеріальному носії для забезпечення можливості відтворення музичного твору третіми особами.

Загальноновизнаним у сучасній науці авторського права є теза, що авторське право охороняє форму твору й байдуже на його зміст. Цей принцип закріплений у ч. 3 ст. 433 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України, відповідно до якого авторські права не поширюються на ідеї, процеси, методи діяльності або математичні концепції як такі, а лише повинні бути виражені в такій формі, яка робить можливим їх правовий захист [1]. Зазначена форма може бути: 1) письмовою (нотний запис); 2) усною (публічне виконання); 3) звукозаписом (механічний, магнітний, цифровий).

Охоронювану форму твору прийнято ділити на внутрішню й зовнішню. Внутрішня форма складається з образів, які є невід'ємною частиною сюжету твору. Зовнішню форму музичного твору утворює звуковий ряд, що являє собою певну послідовність звуків і співзвучч різної висоти і тривалості. Іншими словами, авторське право охороняє власне «музичний текст» – зовнішній складник музичного твору, який безпосередньо сприймається при його прослуховуванні. Що стосується внутрішньої форми музичного твору, то

вона за своєю природою не може охоронятися правом. Образи в музиці передаються за допомогою різних за висотою, частотою, силою і тривалістю звуків, які не мають чіткого смислового навантаження, унаслідок чого вони є недостатньо визначеними й навряд чи здатні до правової охорони.

Відповідно до ст. 435 ЦК України, суб'єктом авторського права є автор твору (фізична або юридична особа, яка має виключне право на результат інтелектуальної діяльності) [1]. Ніякої обов'язкової реєстрації музичного твору, створеного його правовласником, не потрібно для визнання за правовласником виключного права на твір. Важливим є той факт, що, за загальним правилом, первинним правовласником музичного твору при створенні є тільки фізична особа – автор.

В.А. Дозорцев досить влучно відзначав: «Творчим результатам притаманне первинне закріплення прав за автором» [7, с. 281]. Однак із цього правила є й винятки. До таких винятків варто віднести службовий музичний твір, створений автором за завданням роботодавця.

Говорячи про виникнення авторських прав щодо музичного твору в автора, варто зазначити, що майнові та особисті немайнові права з'являються в автора в момент створення самого твору. При цьому важливим аспектом цього питання є той факт, що роботодавець купує авторські права на твір не в той момент, коли твір закінчено, а в той момент, коли автор зайнятий творчою працею.

Таким чином, можна уявити таке визначення музичного твору із сукупності всіх перерахованих вище ознак. Музичний твір – це оригінальний результат творчої діяльності автора, що складається із зафіксованої серії пов'язаних між собою звуків, виражений в об'єктивній формі, призначений для сприйняття третіми особами, що допускає можливість відтворення без участі автора [8, с. 212].

Розкривши поняття музичного твору як об'єкта авторського права, давши коротку характеристику змісту авторського права, можна перейти до опису деяких проблем різного роду в музичній індустрії, пов'язаних із правовим регулюванням.

У ЦК України законодавець стверджує, що для виникнення й захисту авторських прав не вимагається офіційна реєстрація твору. Тобто, якщо розуміти буквально, у разі порушення авторських прав громадяни можуть звертатися в суд для їх захисту без наявності будь-якого

свідоцтва про реєстрацію твору. Незважаючи на те що ЦК України не вказує на обов'язковість здійснення будь-яких процедур офіційної реєстрації авторських прав, на практиці досить часто зустрічаються випадки, коли суду необхідно надати будь-які докази авторства щодо твору. Без таких доказів захист прав автора може бути менш ефективним і призвести до плачевних наслідків. Із цього випливає, що хоча реєстрація авторських прав і не обов'язкова, вона все ж бажана передусім для забезпечення інтересів самої особи – учасника – й уникнення негативних наслідків. Але тут варто враховувати те, що не всі автори своїх творів мають достатню кількість коштів у своєму розпорядженні для реєстрації. І для таких осіб право на захист авторських прав може не бути забезпечено повною мірою. Рішенням цієї проблеми могло б бути створення спеціального державного органу реєстрації авторських прав, установлення єдиного стандарту для цієї процедури, а також установлення конкретної суми різних зборів, пов'язаних із цією процедурою.

Одним із проблемних аспектів правового регулювання в музичній індустрії також є взаємини між автором-виконавцем і звукозаписуючою компанією (лейблом). Лейбли займаються пошуком нових музикантів, укладенням із ними контрактів з метою подальшого їх просування, вони також пов'язані із записом і поширенням музичної продукції. Також лейбли звукозапису забезпечують дотримання авторських прав артиста. Для молодих виконавців укладення контракту з лейблом означає початок прямого шляху до популярності, так як самостійне просування має набагато менші масштаби й вимагає набагато більших зусиль. Між лейблом та автором музичних творів укладається контракт – договір, що містить певні права й обов'язки для обох сторін. Найчастіше вони містять складні умови і складаються таким чином, що пересічна людина без спеціальної юридичної освіти може не врахувати всі нюанси. Нерідко це призводить до того, що договір укладається на невігідних для виконавця умовах.

Часто зустрічаються випадки, коли лейбл, займаючи значне місце в музичній індустрії, може нав'язувати свої правила, а артист змушений погоджуватися з ними, так як для нього укладення контракту із цим лейблом є єдиною реальною можливістю легального просування своєї творчості й отримання прибутку з нього. Наприклад, одна з таких невігідних умов – невеликий відсоток відрахувань безпосередньо автору твору. Значна частина прибутку йде на просування

й маркетинг з боку лейблу, на його працівників різних відділів (відділ продажу, відділ просування тощо). У зв'язку з цим автори творів стикаються з вибором: або прийняти часто принизливі умови лейблів, або намагатися займатися просуванням самостійно, будучи при цьому абсолютно незахищеними, тому що найчастіше саме лейбли, на відміну від авторів, мають у своєму розпорядженні засоби для захисту авторських прав, наприклад, спеціальними юридичними відділами. У будь-якому випадку музиканти можуть зіткнутися із серйозними проблемами, якщо їхні права порушені стороннім лейблом або лейблом, із яким вони підписали контракт, шанс домогтися захисту своїх порушених прав у суді мізерно малий.

До сих пір не існує єдиної думки, як вирішити ці проблеми, саме тому незалежні автори-виконавці не завжди охоче співпрацюють із лейблами, тим самим завдаючи шкоду своїй потенційній популярності, а також слухачам, яким стає набагато складніше шукати новий цікавий контент. Можна було б припустити варіант удосконалення законодавства щодо звукозаписних компаній і їхньої діяльності, але встановити єдині норми для кожної з них не видається можливим через різне становище хоча б «мейджор-лейблів» (домінуючі бренди в музичній індустрії) та «інді-лейблів» (незалежні дрібні бренди), які принципово відрізняються як за своїм становищем, так і за внутрішнім регулюванням відносин [5, с. 26].

У цілому проблеми взаємин звукозаписних компаній з авторами є окремим блоком проблем, пов'язаних з авторським правом, його реалізацією і захистом у музичній індустрії. На цей момент вони так і залишаються невирішеними, для їх вирішення потрібне проведення більш комплексного, глибокого аналізу правового регулювання в музичному бізнесі.

Розвиток Інтернету й технологій відіграв величезну роль у збільшенні масштабів музичної індустрії. Музику стало легше поширювати, легше продавати й купувати. Разом із тим виникло безліч нових проблем, які до сих пір не можуть бути усунені, навіть незважаючи на чинні норми законодавства, так як Інтернет не може повністю контролюватися державою, стежити за всіма правопорушеннями, скоєними «онлайн», практично неможливо.

Наприклад, проблема піратства, можливо, не зникне ніколи. Але є більш дрібні проблеми, наприклад, проблема, пов'язана зі стримінговими сервісами – сервісами, заснованими на потоковому способі передачі даних до кінцевого користувача,

при якому не потрібно завантаження трансльованого контенту. Тобто для прослуховування музики не обов'язково завантажувати її на свій пристрій або записувати на матеріальний носій, необхідно лише підключення до Інтернету. На цей момент такий спосіб поширення музичних творів є зовсім новим і не зарахований законодавцем до одного зі способів їх використання, але схожий принцип поширення даних у радіомовленні.

Легальні стримінгові сервіси мають право відтворювати, поширювати й публічно виконувати звукозаписи або від окремих власників звукозапису, або від власників чи розповсюджувачів звукозапису (звукозаписуючих лейблів), натомість стримінгові сервіси виплачують авторам творів так звані «роялті» – періодичні щомісячні виплати. Усе це ґрунтується на ліцензованій угоді між виконавцями, які пропонують або дозволяють сервісу використовувати свою музику, і самими сервісами. Існує значна проблема, пов'язана з авторським правом, – різноманіття стримінгових сервісів, певні складності у визначенні співавторів і перерозподілі між ними прибутку призводять до того, що виплати не доходять до них і відправляються в так звані «чорні ящики» з незакріпленими за авторами винагородами. Потім ці виплати можуть бути перерозподілені між лейблами та видавцями, а автори й виконавці твору не отримують нічого. Це є прямим порушенням авторських прав. Недостатня обізнаність у цьому питанні, відсутність згадки в законодавстві й новизна самих сервісів призводять до складнощів у їх захисті. Такий стан могло б поліпшити створення єдиної бази для всіх стримінгових сервісів і їхніх клієнтів з указівками всіх авторів/співавторів твору.

Розглянуті проблеми регулювання відносин, пов'язані з авторським правом у музичній індустрії, є лише одними з багатьох, що хвилюють сьогодні.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, підводячи підсумок, відзначимо, що в законодавстві в цивільно-правовому аспекті регулювання відносин у галузі музики є досить велика прогалина, наприклад, повна відсутність у законі визначення терміна «музичний твір». У ході аналізу юридичної доктрини встановлено визначення музичного твору, його основні ознаки як об'єкта авторського права.

Чинні норми цивільного права є занадто загальними й не враховують усіх нюансів і складнощів організації музичної індустрії в умовах розвитку музичного бізнесу та нових технологій

в Україні і світі. Для їх вирішення необхідне залучення не тільки фахівців у галузі права, а й людей, обізнаних, і тих, які безпосередньо беруть участь в організації музичної індустрії. Необхідні також норми, які б покращували становище самих авторів, виконавців, обмежували права лейблів

та інших компаній, які співпрацюють з ними, щоб уникнути утисків перших, так як саме вони є виробниками музичних творів і постачальниками продукту, який був і завжди буде важливий як для всього суспільства, так і для кожної окремої людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. Ст. 64.
3. Большой толковый словарь русского языка / отв. ред. С.А. Кузнецов. Санкт-Петербург : Норинт, 2000. 1536 с.
4. Музыкальная энциклопедия : в 6 т. / гл. ред. Ю.В. Келдыш. Москва : Советская энциклопедия : Советский композитор, 1976. Т. 3. 552 с.
5. Синекий О.В. Лейблы в производстве продукции культуры музыкальной индустрии (коммуникационная структура и корпоративные отношения). *Человек и культура*. 2015. № 1. С. 22–41.
6. Зильберштейн Н.. Авторское право на музыкальные произведения. Москва : Советский композитор, 1960. 188 с.
7. Дозорцев В.А. Интеллектуальные права: Понятие, Система, Задачи кодификации. Москва : Статут, 2005. 416 с.
8. Грабовська Г.М. Музичний твір як об'єкт правової охорони. *Форум права*. 2012. № 1. С. 209–213.

Степанець Юрій Леонідович

МУЗИЧНИЙ ТВІР ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті досліджуються загальні положення про музичний твір як одного з видів у системі об'єктів авторського права, передбаченого нормами права інтелектуальної власності за ЦК України та Законом України «Про авторське право і суміжні права». Здійснюється аналіз норм чинного цивільного законодавства України щодо визначення ознак музичного твору й формулюється його поняття. Публікація актуалізує питання музичного твору як одного з найбільш затребуваних видів об'єктів авторських прав, який, безспірно, став цінним продуктом діяльності людини не тільки з моральної, духовної, а і з економічної точки зору. Виявлено, що невеликий досвід реалізації авторського права в Україні дав змогу визначити його основні переваги й недоліки, виправлення яких є важливим завданням законодавця для ефективної роботи всього інституту. З'ясовано, що одним із проблемних аспектів правового регулювання в музичній індустрії є взаємини між автором-виконавцем і звукозаписуючою компанією (лейблом), оскільки контракти між лейблом та автором музичних творів найчастіше містять складні умови і складаються таким чином, що пересічна людина без спеціальної юридичної освіти може не врахувати всі нюанси. Це призводить до того, що договір укладається на не вигідних для виконавця умовах. Узагальнюються наукові дослідження, у яких аналізуються схожі відносини. Розглядаються основні проблеми чинного законодавства щодо результатів інтелектуальної діяльності в галузі музики на сучасному етапі, висвітлюються проблемні аспекти правового регулювання особливостей суб'єктного складу авторів музичних творів і взаємин між автором-виконавцем і звукозаписуючою компанією (лейблом), проблеми правової охорони ф захисту авторських прав. Зроблено висновок, що чинні норми цивільного права є занадто загальними й не враховують усіх нюансів і складнощів організації музичної індустрії в умовах розвитку музичного бізнесу й нових технологій в Україні і світі. На основі системного аналізу положень нормативно-правових актів і їх практичного застосування внесено пропозиції щодо вдосконалення законодавства України в цій сфері. Доводиться необхідність залучення для вдосконалення чинної нормативної бази у сфері шоу-бізнесу, зокрема в розрізі питання щодо музичного твору, не тільки фахівців у галузі права, а й людей, обізнаних, і тих, які безпосередньо беруть участь в організації музичної індустрії.

Ключові слова: Цивільний кодекс України, музичний твір, авторське право, об'єкт авторського права, ознаки музичного твору, автор, шоу-бізнес, право інтелектуальної власності, музика, творча діяльність, суб'єкт авторського права, автор-виконавець, звукозаписуюча компанія, лейбл.

Stepanets Yuri

A MUSICAL WORK AS AN OBJECT OF COPYRIGHT: THE CONCEPT AND PROBLEMATIC ASPECTS OF CIVIL REGULATION IN UKRAINE

The article examines the general provisions of a musical work as one of the types in the system of copyright, provided by the rules of intellectual property law under the Civil Code of Ukraine and the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights". The analysis of norms of the current civil legislation of Ukraine concerning definition of signs of a musical work is carried out and its concept is formulated. The publication actualizes the issue of a musical work as one of the most popular types of copyright objects, which has undoubtedly become a valuable product of human

activity not only from a morally spiritual but also from an economic point of view. It was found that little experience in the implementation of copyright in Ukraine has revealed its main advantages and disadvantages, the correction of which is an important task of the legislator for the effective operation of the entire institute. It was found that one of the problematic aspects of legal regulation in the music industry is the relationship between the performer and the record company (label), as contracts between the label and the author of musical works often contain complex conditions and the average person without special legal education can not take into account all the nuances. This leads to the fact that the contract is concluded on unfavorable terms for the contractor. The article summarizes scientific research, which analyzes similar relationships. The main problems of the current legislation on the results of intellectual activity in the field of music at the present stage are considered, the problematic aspects of legal regulation of the subject composition of authors of musical works and the relationship between the author-performer and the record company and the problems of legal protection and copyright protection. It is concluded that the existing rules of civil law are too general and do not take into account all the nuances and complexities of the music industry in the development of the music business and new technologies in Ukraine and the world. Based on a systematic analysis of the provisions of regulations and their practical application, proposals have been made to improve the legislation of Ukraine in this area. There is a need to involve not only legal professionals, but also people who are knowledgeable and those who are directly involved in the organization of the music industry in order to improve the existing regulatory framework in the field of show business, in particular in terms of music.

Key words: Civil Code of Ukraine, musical work, copyright, copyright object, signs of a musical work, author, show business, intellectual property law, music, creative activity, copyright subject, author, performer, record company, label.